

شبح اصلاحات

آنچه در بهار ۱۹۸۹ به عنوان مراسم یادبودی به مناسبت فوت هو یائوانگ یکی از چهره‌های اصلاح طلب حزب کمونیست چین در میدان تیانانمن پکن آغاز شد در عرض مدت‌زمانی کوتاه -یک ماه و اندی- به چنان تظاهرات گسترده‌ای از نیروهای اصلاح طلب، و بویژه دانشجویان تبدیل شد که چین کمونیست را در آستانه یک تصمیم اساسی قرار داد؛ ادامه اصلاحات جاری و بازسازی سیاسی و اقتصادی کشور بر مبنایی مطابق با مقتضیات زمانه و یا سرکوب حرکت آغاز شده و سعی و تلاش حتی‌الامکان در حفظ وضعیت موجود. و همان‌گونه که می‌دانیم در نهایت، یعنی در شبانگاه سوم ژوئن ۱۹۸۹ تصمیم بر سرکوب تظاهرات قرار گرفت.

با یورش واحدهای نظامی به صفوف دانشجویان و سرکوب حاصل از آن که به کشتار تیانانمن شهرت یافت، نه فقط تحول دموکراتیک نهضت اصلاح طلبی در چین آسیبی اساسی یافت بلکه وضعیت چین در نظام بین‌الملل نیز خدشه‌دار شد و بار این واقعه که بیش از چند صد-و یا بنا به روایاتی چند هزار- تلفات بر جای گذاشت کماکان بر مناسبات داخلی و خارجی چین کمونیست سنگینی می‌کند.

تا جندی پیش هنوز هم کل روایات موجود از این واقعه بیشتر به مجموعه گزارش‌هایی محدود و منحصر بود از شاهدان عینی ماجرا و همچنین خبرنگاران خارجی، ولی اینک با انتشار مجموعه‌ای از اسناد و گزارش‌های رسمی تحت عنوان *اسناد تیانانمن* در غرب، روایت دیگری از این واقعه سرنوشت‌ساز در دسترس قرار گرفته که تا کنون از کم و کیف آن اطلاع درخور توجهی در دست نبود؛ اکنون در کنار روایت سرکوب‌شدگان، روایت سرکوبگر را نیز داریم و این امر نه فقط از لحاظ آشنایی با تحولات چین معاصر که از نظر آگاهی به دشواری‌های اصلاح و اصلاح طلبی در کل نیز مهم است.

این اسناد که اخیراً منتخبی از آن‌ها به زبان انگلیسی منتشر شده^۱ مجموعه‌ای است از صدها برگ سند و گزارش از صورت‌جلسات دفتر سیاسی حزب، گزارش‌های دوایر مرکزی و ایالتی ارتش و اطلاعات، مذاکرات رسمی و غیررسمی و حتی تلفنی دست‌اندرکاران که در مجموع یک دوره شش‌هفته‌ای منتهی به سرکوب چهارم ژوئن و بخش کوتاهی از تحولات بعدی آن را دربرمی‌گیرد.

این مجموعه اسناد که توسط نماینده یکی از جناح‌های اصلاح طلب حزب کمونیست به خارج از کشور درز کرده است، پس از بررسی‌هایی چند توسط تنی چند از متخصصان

امور چین و اطمینان از صحت و دقت نسبی آن‌ها به ناشر سپرده شده است.

همان‌گونه که در آغاز این بررسی خاطر نشان شد تظاهرات بهار ۱۹۸۹ تیانانمن رهبری سیاسی چین را بر سر یک معضل اساسی قرار داده بود، و از اسناد موجود چنین برمی‌آید که از جمع پنج‌نفره کمیته ثابت دفتر سیاسی حزب یک گروه به رهبری ژائوژیانگ دبیر کل اصلاح‌طلب حزب خواهان حل و فصل مسالمت‌آمیز ماجرا و ادامه مذاکرات با دانشجویان بود و گروهی دیگر نیز که در رأس آن‌ها، لی‌پینگ نخست‌وزیر محافظه‌کار چین قرار داشت خواهان شدت عمل و سرکوب تظاهرات و در این میان یک رأی بی‌طرف که

وضع را به نوعی بحران تصمیم‌گیری کشانده بود.

در حالی که بحث در این زمینه ادامه داشت و هنوز یک رویارویی خشونت‌بار سرنوشت محتوم و اجتناب‌ناپذیر این امر به شمار نمی‌آمد، با مداخله "زعمای قوم" ورق به ضرر اصلاح‌طلبان برگشت؛ یک گروه هشت نفره از رؤسای سابق حزب کمونیست که اینک اکثراً بازنشسته و برکنار، ولی کماکان ذی‌نفع و متنفذ باقی مانده بودند به رهبری دنگ زیائوپینگ وارد کار شده و در نتیجه شور و مشورت‌هایی چند بر اعلان حکومت نظامی، سرکوب تظاهرات و برکناری ژائوژیانگ تصمیم گرفته شد.

سر راه اصلاح‌طلبی وجه مشخصتری به خود گیرد.

کاوه بیات

یادداشت

1- The Tiananmen Papers: The Chinese Leadership's Decision to Use Force Against Their Own People, in Their Own Words

چرا کیان؟

در رویارویی‌ای که از یک سال و اندی پیش میان نیروهای مخالف اصلاحات و مطبوعات در گرفته و به بسته شدن منظم نشریات منجر شده است نه می‌توان بسته شدن روزنامه‌ای را کمتر از روزنامه دیگر مهم دانست و نه در جست‌وجوی دلیل بخصوصی برای هر مورد خاص بود؛ در عین حال هر بار که خبر بستن نشریه‌ای به گوش می‌رسد، ناخودآگاه اولین سؤالی که به ذهن متبادر می‌شود آن است که چرا این یکی را بستند؟ و اکنون نیز می‌توان از خود پرسید کیان چرا؟ چرا امروز؟ و انبوهی از پرسش‌ها که شاید هیچگاه نباید طرح کرد. برای این که به محض طرح آن، پرسشگر وارد دنیای میز می‌شود و ناخواسته از چشم ممیز به نشریه‌ای که تعطیل‌اش کرده‌اند می‌نگرد؛ به دنبال عکسی، مقاله‌ای، جمله‌ای، اشاره‌ای که می‌تواند به فلان شخص برخورد کرده باشد، یا بهمان عقیده را که تا

از گزارش‌های موجود چنین برمی‌آید که طرح و انتشار این اسناد بیش از آن که وجهی "تاریخی" داشته باشد، وجهی کاملاً به روز و سیاسی دارد. اگر چه دنگ‌ژیساتوپینگ عامل اصلی تغییر توازن به نفع نیروهای سرکوبگر در سال ۱۹۹۷ فوت کرد و شاید از آن "زعمای" اولیه نیز دیگر نشان چندانی برجای نباشد ولی با توجه به این که زیانگ زمین که به جای ژائوژیانگ ریاست جمهوری و دبیری کل حزب را عهده‌دار شد و همچنین لی‌چنگ که در آن سال نخست‌وزیری را بر عهده داشت و اینک نیز در مقام ریاست مجلس، نفر دوم نظام محسوب می‌شود انتشار این اسناد را می‌توان نشانه‌ای از تدارکات جاری برای جنگ قدرت آتی دانست. بویژه آن که به هر حال در دو سال آینده امکان بازنشستگی آن دو نیز مطرح است.

در واقع فردی که با نام مستعار "زانگ لیانگ" به نمایندگی از یکی از جناح‌های اصلاح‌طلب حزب کمونیست چین به نشر این اسناد اقدام کرده است، اعتقاد دارد که ساماندهی مجدد اصلاح‌طلبی در چین بدون بررسی مجدد این واقعه اصولاً امکان‌پذیر نیست و امیدوار است که با طرح مجدد این بحث که با انتشار متن کامل این مجموعه اسناد به زبان چینی در بهار آینده صورتی گسترده خواهد یافت، شناسایی موانع موجود بر